

Kirken på landet som en del af civilsamfundet

Liselund 1.juni 2015 (ref. Anita Hansen Engdahl)

Velkomst ved rektor Hans Vium Mikkelsen, FUV

Det er med glæde, at jeg i dag kan byde **velkommen** til midtvejsseminariet: Kirken på landet som en del af civilsamfundet. Temaet for seminariet er valgt for at tydeliggøre det **samspil**, der finder sted mellem kirke og civilsamfund – også på landet. Det er et samspil som skal udfyldes aktivt, her er meget mere på spil end at kirken forstås som den sidste bastion i lokalsamfundet. [Kirkens eksistensberettigelse består ikke primært i, at det er den eneste offentlige institution, som der nogle steder er tilbage, efter at skolen og Brugsen har lukket]. Kirken er aldrig til for sin egen skyld, lige så lidt som kirken udgør et mål i og for sig selv. Kirken skal ses i samspil med det omkringliggende samfund, nationalt som lokalt, historisk som aktuelt. Kirken må derfor forholde sig til de reelle demografiske udfordringer som samfundet og kirken stilles overfor, og overveje hvordan det bedst muligt kan fylde sin opgave som kirke ud – også på landet. For at kunne gøre det kræves såvel **indsigt** som **vision**.

Indsigt i de faktiske demografiske forhold, herunder tydeliggørelse af at **kirke på landet** er en overskrift, som dækker mange forskellige virkeligheder, alt afhængig af hvilke samarbejdsmuligheder kirken har lokalt, dens placering i forhold til andre byer, organisationsliv mv. **Vision**: at kirken på landet kan være med til at besinde os på, hvad det vil sige at være kirke – lokalt som nationalt. At give plads til et nede fra perspektiv, hvor lokale behov og muligheder bliver bestemmende for kirkens måde at være kirke på. At gå ind ikke bare i diskussionen om kirken på landet, men også i kampen for kirken på landet fordrer en stadig **balance mellem realisme og håb**. **Realisme**, at kampen for kirken på landet **ikke bliver et ensidigt forsvar for det bestående**. **Håb**: at kirken på landet anskues ud fra et **udviklings- frem for et afviklingsperspektiv**. Til historien om kirken på landet hører også en høj grad af **frivillighed, engagement**, og et ofte tæt samarbejde med foreninger, institutioner og netværk – hvor det bliver tydeligt, at **kirken udgør en vigtig del af lokal-samfundet**. Og i dette samspil kan kirken på landet mange steder agere inspirator for den resterende del af folkekirken. Vi **glæder os over, at udfordringen med kirken på landet har stor bevågenhed fra såvel ministeriet som alle dele af det kirkelige landskab**. De **to projekter** om kirke på landet, der er blevet finansieret af folkekirkelige videnspuljemidler er tæt på at blive afsluttet, og vi har netop slået en **projektlederstilling** op, der skal arbejde med kirke på landet over en kommende 4-årig periode. En funktion som både skal arbejde på at opbygge og bearbejde viden om forholdene for kirken på landet, samt være inspirator til initiativer og etablering af netværk og samarbejde på tværs. Arbejdet med kirken på landet udgør også et folkekirkeligt væksthus for kreativitet og samarbejde med det omkringliggende samfund. Konferencens fokus på kirke og civilsamfund skal understøtte denne udvikling. Vi håber, at der i løbet af dagen vil blive drøftet temaer og etableret kontakter som vil få betydning i arbejdet fremover. Velkommen – og godt seminar

"Har kirken på landet en rolle i velfærdssamfundet ?" ved professor Niels Kjærgård

Velfærdsstaten bygger på solidaritet og fællesskab. Solidaritet gør omfordeling acceptabel og resulterer i solidarisk lønpolitik, høje offentlige ydelser. Lige muligheder for alle er idealet - i forskellige grupper og regioner. Modellen har fungeret godt i de nordiske lande og har været en succes. Disse lande er nogen af verdens rigeste og folkene nogen af verdens lykkeligste.

Men meget er sket i de sidste 50 år. Lokalsamfundet hænger ikke længere sammen; grundtvigianismen er ikke længere gårdmandens religion, hvor man har rod i en klassebevidst stand, styrket af økonomisk fremgang og socialt fællesskab (Lindhardt 1978, s 126). Kirken og forsamlingshuset, den nye skole og det nye hjem for ældre er ikke længere de centrale bygninger, der får samfundet til at hænge sammen (Baunsbak-Jensen, 2004). Sogn og sognekommune, skole og kirke er ikke sammenfaldende. Og der er hverken butikker, foreninger, mejerier eller særligt mange, der har deres dagligdag. Kommunalreformen 1970: 1098 sognekommuner bliver til 277 og de 25 amter til 14. Kommunalreformen 2007: 271 kommuner bliver til 98 og de 14 amter bliver til 5 regioner.

Kommunalpolitikere bliver til "politikere". I sognekommunerne var de repræsentanter for stande, men nu bliver de mere eller mindre professionaliserede politikere. Forbindelsen mellem politikere og lokaliteter er ophævet. Skolerne nedlægges.

I 2001 var der 1683 folkeskoler og i 2014 var der 1313.

I 1950 var der mere end 1500 mejerier; i 1975 knapt 300 - i dag 31.

I 1946 var der 208 000 landbrug, der beskæftigede 525 000 arbejdere. I 2008: 41836 landbrug (men heraf kun 11000 heltidsbrug) med kun 84 200 beskæftigede. Hele husmandskulturen er væk. Dvs. der er meget få der arbejder på landet.

De politiske partier:

I 1961 var der 37% af Vestres vælgere medlemmer af partiet - i 2004 var det faldet til 4 procent. Venstres ungdom havde i 1960 50 000 medlemmer; i dag har de 2700 - og det er endda det største parti.

Fællesskabet på landet var også bygget op omkring de politiske partier. De er ikke folkebevægelse længere. Det samme gælder de andre folkebevægelser - dvs. det er gået langt hårdere ud over disse end ud over Folkekirken.

Idrætsforeninger:

I 1960-1980 blev KFUM'erne Danmarks mest og der var mange lokale foreninger. Nu hedder boldklubberne FC og dækker over store geografiske områder og er aktieselskaber, der har købt spillere. Måske har de ikke engang en ungdomsafdeling. Dvs. der er ringe eller ingen lokal repræsentativitet. Idrætslivet er væk fra det lokale.

Folkekirken:

Stadigvæk 2354 lokalafdelinger; præster på finansloven er 1892,8. Der har således ikke været den strukturudvikling, der har været andre steder.

1921: 3 200 000 medlemmer (97,9 %); i 1983: 4 684 000 (91,6 %); i 2000: 4 536 000 (85,1 %). Folkekirken har altså kun procentvis men ikke i antal mistet ret mange medlemmer.

Skal folkekirken stå fast eller følge med udviklingen? Det afhænger af, om udviklingen mod større enheder er vedvarende og stabil og om den er entydig rationel. Ikke alle tendenser er lige stabile. Hovedstadsudvalget forudså i 1998 vækst i landområderne og fald i indkomsten i hovedstaden, men da rapporten udkom var udviklingen allerede vendt og væksten lå nu i hovedstadsområdet!! Det betyder også, at væksten kan flytte sig igen.

Udlændinge har et andet syn på danske regionale problemer. Kan man have regionale problemer i et land, hvor man kan komme til de fjerneste egne på 5 timer? Kan det være en ulykke at få en studieplads i Odense i stedet for København?

Vi har nok været med til at skabe problemerne med talen om "Udkantsdanmark", den rådne banan osv. I dag er det et frit valg at bo på landet. Før var det landmændene og deres leverandører nødt til at være der, hvor jorden var. Vi taler om, at det ikke er attraktivt at være der. Med 11000 heltidsbrug er det måske kun 11000-12000 mennesker der er bundet til landbrugsjorden. Leverandørerne er ikke længere bundet til landet. Alle andre der bor på landet, bor der af et frit valg.

Ingen undersøgelser viser entydigt, at så store kommuner er de mest effektive. Det var ikke eksperterne, der fik kommunalreformen i 2007 gennemført. I de moderne topstyrede partier var amtsformænd og kommunalpolitikere ikke nøglepersoner. Det skete grundet pres fra politologer - og ikke økonomer - og kunne kun lade sig gøre, fordi amtsformændene ikke længere var så stærke i deres topstyrede partier. Reformen var IKKE eksperternes. Regeringen erklærede, at de ville have større enheder og så sluttede folk sig frivilligt sammen.

Det er ingen rationel proces. Institutioner og kommuner slås sammen af konkurrencehensyn; men de største kommuner er ikke de mest effektive. Der er ingen forbindelse mellem de rige og fattige områder. Er det et problem? Ja for sammenhængskraften. Store skoler og privatskoler. Få nære uddannelser, evt. uddannelser i udlandet. Scient. pol styrede partier, mega-butikker, hvor man ikke træffer nogen bekendte og kobler dem af, der ikke har bil. En

folkekirke der bliver mere og mere specialiseret, jf. København. Denne specialisering rammer og truer sammenhængskraften. De svage, ufaglærte er blevet et mindretal og deres kontakt med andre grupper svækkes og bliver klemmt. De udgør virkelig et mindretal på 20% af befolkningen. Det er et problem for velfærdsstaten. Og folkekirken er nærmest det eneste, der er holdt udenfor udviklingen af større og større enheden. Velfærdsstaten har været en succes, og vi er blandt verdens rigeste og lykkeligste. Men den kræver indbyrdes solidaritet. Folkekirken er den sidste institution i mange landsbyer. Derfor har folkekirken en vigtig opgave - hvis der skal være folk i landområderne fremover, skal der ske noget derude - og kirkekoncerter og foredragsaftner er en betydelig del af dette.

Spørgsmålet er om kirken skal holde sig uden for udviklingen? Det kan næppe lade sig gøre, men både kirken og staten bør tænke sig grundigt om og ikke bare følge med. Men et affolket landsogn med en middelalderkirke med kalkmalerier og en gotisk altertavle, der skal restaureres giver det et oplagt problem, uanset hvem der ejer den. Med store skoler i større byer følger fx også konfirmationsundervisningen - skal præsterne så også flytte til de store byer?

I Rødovre provsti er der 9 kirker ; i Jammerbugt 30; i Rødovre er der en middelalderkirke men i Jammerbugten 24; der er 23 præster i Rødovre-Hvidovre provsti og der er 19 i Jammerbugt. Der er 61246 medlemmer i Rødovre-Hvidovre provsti og der er 33 824 medlemmer i Jammerbugt provsti. Hvad så ? Ingen lette løsninger. Kirkenedlæggelser i Hovedstaden er et helt andet problem. Dem kan man nedlægge, men ikke rive nedlægge middelalderkirker ned. I hovedstaden er der brug for bygningerne, der nedlægges som kirker, men der er jo ikke brug for middelalderkirkerne til verdslig brug .

Biskop Henrik Stubbjær: Eksisterer velfærdssamfundet stadig? Eller er vi allerede gået over i "konkurrencestaten"?

Sammenlign med slides

(Slides 1)

1. Indledning

Præmissen for mit indlæg er givet med overskriften, at vi stadig har et velfærdssamfund. Og det er faktisk ikke ganske givet, at det er tilfældet. Og er det ikke tilfældet, så kunne det måske accentuere nye udfordringer til kirken – også på landet.

Med velfærdssamfundet fik man lovfæstet, at samfundet har ansvaret for at holde hånden under deres borgere. At det at modtage hjælp, når man er havnet i en situation, man ikke kan overskue, er en ret – og dermed heller ikke kan betyde tab af værdighed. (Steinckes socialreform 1933)

Velfærdsstaten bygger således videre på de kristne grundbegreber, som blandet finder udtryk i Løgstrups etiske fordring. Vi står som mennesker altid med en del af vore medmenneskers liv i vore hænder. Vi har et ansvar for hinanden.

Velfærdsstaten er bygget op på ideen om den demokratiske aktive borger, som yder via skatten og sin demokratiske adfærd, og som nyder via samfundets understøttende ordninger, der sikrer værdighed og lighed i de ydelser, man modtager.

Men denne velfærdsmodel har, siden den økonomiske krise satte ind i 2008 – og måske før det endda, været under beskydning. En beskydning, som præcist rammer de tre grundpiller, som netop betegnede velfærdssamfundets begyndelse i 1890'erne, nemlig hhv. aldersforsikring, arbejdsløshedsforsikring og sygesikring.

Udviklingen har man betegnet som vejen væk fra velfærdsstaten og hen imod "konkurrencestaten", (således som professor Ove Kaj Pedersen introducerede det i 2011 i sin bog "Konkurrencestaten".)

I konkurrencestaten skifter menneskesynet. Hvor velfærdsstaten bygger på ideen om den demokratiske aktive borger, så bygger konkurrencestaten på ideen om borgeren som **forbruger** af den offentlige sektor.

Vismænd er ikke længere teologer og filosoffer – det er økonomer. Og økonomernes dominerende stilling i samfundet er udtryk for, at vi generelt i samfundet langsomt har antaget et menneskesyn, der gør, at denne faggruppe fremstår som den relevante ekspertise inden for stort set alle spørgsmål, der vedrører mennesker og samfund.

Mennesket opfattes i stigende grad som "Homo economicus", det vil sige som et rationelt, kalkulerende og økonomisk tænkende væsen. Og forholder det sig sådan – at mennesket er "Homo economicus", så er økonomien den virkelige menneskekender og samfundsarkitekt.

Flere reformer i perioden 2009 – 2015 peger i retningen af overgangen til konkurrencestaten: Aftalerne om afkortningen af dagpengeperioden, efterlønnens afvikling og senere pensionsalder, planen for nedbringelsen af antallet af kontanthjælpsmodtagere, revisionen af førtidspensionsordningen, og sygedagpengene og fleksjob, privatiseringen af sundhedssektoren, og forslag om indførelse af egenbetaling og stigningen af private sundhedsforsikringer m.m.

(slides 2)

Den 23. august 2013 gik den socialdemokratiske Finansminister Bjarne Corydon da også ud i Politiken og sagde bl.a.: "Den såkaldte konkurrencestat er den moderne udgave af velfærdsstaten, og den er kommet for at blive." Og videre siger han: " »Sandheden er, at vi er i fuld gang med en voldsomt positiv dagsorden, der handler om at styrke og

modernisere velfærdsstaten, og at resultatet af den forandring vil være et langt bedre samfund end det, vi har i dag.”

(Slides 3)

I konkurrencestaten er det økonomien, som er omdrejningspunktet. Og der bliver et stærkt fokus på den enkelte. Individualiteten kommer i højsædet, og der bliver et stærkt pres på det enkelte menneske for at yde noget mere, for vi står i konkurrencen både med hinanden, men ikke mindst med de andre ude i verden i en virkelighed, som bliver mere og mere global.

Men er vi så gået fra et velfærdssamfund til en konkurrencestat?

(Slides 2)

Professor Bent Greve, fra Samfundsvidenskab på RUC, konkludere det således i en artikel fra 2013:

”Velfærdssamfundets fokus i Europa har dermed flyttet sig fra at prøve at levere mere og bedre velfærdsservice, til et langt større fokus på hvordan udgifterne kan reduceres, eller at områder kan flyttes fra den offentlige til den private sektor.”

”Offentlige besparelser har handlet om alt fra direkte nedsættelse af offentlige ydelser og offentlige ansattes lønninger, til langsommere indeksering af sociale ydelser, senere pensionsalder og mindre velfærdsservice.”

”Velfærdsstaten er dermed ikke på vej ud, men – som tidligere – under forandring, med mindre vægt på den offentlige sektors rolle end tidligere.”

Det er altså den situation, vi står i som kirke og som kirke på landet.

Det stiller, for mig at se, kirken i en ny rolle - også på landet i forhold til tiden, hvor man tænkte ud fra velfærdssamfundets menneske- og samfundssyn. I velfærdssamfundet får kirken en mere tilbagetrukket rolle, fordi statens ambition er at understøtte alle trængende (direkte udtrykt i bistsandsloven fra 1976). Med det skred, som er sket i menneskesynet og i synet på statens opgaver, forudser jeg, at kirkerne – inklusive kirkerne på landet – vil få en øget rolle eller øgede roller i forhold til velfærdssamfundet.

2. Kirken på landets opgave i velfærdssamfundet

(Slides 4)

Jeg ser de øgede opgaver for kirken på landet i forhold til indspillet til velfærdssamfundet udmønte sig på tre områder:

- a) Øget **fokus på forkyndelsen** af det kristne evangelium
- b) Øget fokus på **rollen som fortalere** for styrkelsen af livet i landsognene
- c) Øgede forventninger til - og muligheder for at byde ind i forhold til den praktiske omsorg – udviklingen af en ny ”Landsogns diakoni”

Ad. a. Øget fokus på forkyndelsen af det kristne evangelium.

Vi tudes ørene fulde af at: ”Du er, hvad du producerer”. Du skal som moderne eller eftermoderne menneske skabe dig selv! Og det er en stor opgave!

Et samfund, som har konkurrencen som sit bærende fundament og individualismen som forudsætning, bliver et koldt, stresset og kynisk samfund.

(Slides 5)

Robert Høgh, 19 årig student fra Øregårds Gymnasium, sagde det sådan i Politiken den 11. januar 2015: "Nu flygter jeg ind i kirken for at slippe for konkurrencestaten. Jeg er træt af et samfund, hvor man skal præstere, score høje karakterer, damer, komme hurtigt gennem uddannelsen, lægge lækre billeder på Instagram, være bedst, klogest og hurtigst. En dag opsøgte jeg Marmorkirken i København. Her oplevede jeg for første gang et konkurrencefrit fællesskab, der har lært mig ro, fordybelse og ydmyghed. Nu er jeg i kirke hver søndag"

Vi har aldrig haft flere, som går ned med stress. Vi presser vore børn med belønning og straf og lange skoledage. Vi presser vore ældre gennem talen om "Ældrebyrden" og om fornuften i aktiv dødshjælp, når du ikke længere yder nok i forhold til den hjælp, du har behov.

Evangeliet siger noget andet:

(Slides 6)

"Mine kære, lad os elske hinanden, for kærligheden er af Gud, og enhver, som elsker, er født af Gud og kender Gud. **v8** Den, der ikke elsker, kender ikke Gud, for Gud er kærlighed. **v9** Derved er Guds kærlighed blevet åbenbaret iblandt os: at Gud har sendt sin enbårne søn til verden, for at vi skal leve ved ham. **v10** Deri består kærligheden: ikke i at vi har elsket Gud, men i at han har elsket os og sendt sin søn som et sonoffer for vore synder. Mine kære, når Gud har elsket os således, skylder vi også at elske hinanden "

1. Joh. Br. 4, 7 – 11.

Vi mennesker er elsket på forhånd. Vi skal ikke skabe os selv – Dybden i vores identitet – har vi fået givet: At vi må tro, at vi er gudsskabte, helt unikke og uendelig værdifulde. At Guds kærlighed er ny over os, hver morgen vi vågner. Og at vore medmennesker ikke er konkurrenter, men brødre og søstre – og at vi er bundet sammen gennem Guds kærlighed.

Dette kan vi ikke sige os selv – og det står i skærende kontrast til det menneskesyn, som vi mødes med hos tidens "vismænd". Forkyndelsen bliver mere og mere nødvendig.

Et samfund, hvor individualiteten dyrkes i stadig mere ekstrem grad, bliver umenneskeligt, fordi vi konstant stilles overfor forventningerne om at skabe os selv og alt omkring os.

Nu skal vores børn vælge, om de vil døbes. Et studie i dag er en lang kæde af individuelle beslutninger. At blive gift kræver, at jeg skal kunne definere mit vielsessted, at der skal vælges tema – og for at blive lidt ekstrem – så har jeg nu også mulighed for at vælge mit eget køn før en vielse.

Den kristne forkyndelse af, at vi som mennesker er sat i en relation til både Gud og min næste og at jeg er skabt som et frit menneske, bliver et korrektiv til de kræfter, som nærer en stigende ensomhed blandt os.

Vi oplever en åndelig søgen, som vi ikke gjorde for 10 – 15 år siden. I den sammenhæng er det vigtigt, at kirken er til stede i lokalmiljøet. Tiden ligner den tid, Paulus talte ind i på Areopagos:

"Athenere! Jeg ser, at I på alle måder er meget religiøse. **v23** For da jeg gik rundt og så nærmere på jeres helligdomme, fandt jeg også et alter med indskriften: For en ukendt gud. Det, I således ærer uden at kende det, det forkynder jeg jer." Ap.G. 17, 22 – 23.

Og med forkyndelsen af evangeliet hører også indførelse i den kristne praksis. Det er på tide, at vi også begynder at tale mere om bøn og bønns praksis. At bøn ikke er fremførelsen af en prioriteret ønskeliste, men at søge ind i bønnens rum – der hvor man åbner sig for Guds nærvær, og skaber rum for Guds tiltale.

Vi har brug for rollemodeller, som en Desmond Tutu, der er dybt spirituel og samtidig bidende samfundsengageret. For så vil det stå klart, at bønnen ikke blot er mentalhygiejne, men er adgangen til det kristne fællesskab, som er lig sendelsen ud i en verden, som præges af præstationskultur og individualisme og ensomhed.

(slides 7)

Forkyndelsen og troen er ikke en parallel til velfærdssamfundet, som vi kender det i den nordiske form – det er derimod forudsætningen for det.

Ad b. Øget fokus på rollen som fortalere for styrkelsen af livet i landsognene

(Slides 8)

I en situation, hvor vi oplever en vandring fra land til byerne, som i nogle egne er meget markant med det resultat, at lokale forretninger og samfunds- og kulturinstitutioner som skoler og biblioteker lukker, kommer kirkerne og menighedsrådene flere steder til at stå som det stærkeste lokale fællesskab. Kirkerne kender situationen på egen krop – derfor skal kirkerne være tydeligere i den offentlige debat!

Kirkens markante position i landdistrikterne forpligter, for vi kan som samfund ikke undvære de mindre sammenhænge og lokale miljøer, hvor livet og ejerskabet gror fra neden. Velfærdssamfundet er om noget præget af det, man har kaldt "Forenings-Danmark". Livet i de mindre sogne lærer os, hvad det vil sige at være overgivet til fællesskabet.

Med præsterne boende i præstegårdene, leverer kirkerne vigtige menneskelige ressourcer til landdistrikterne. Kirkerne og kirkegårdene er i den grad kulturbærere og vigtige elementer i vores samfunds sammenhængskraft.

Sognepræst Gudmund Rask Pedersen skrev således i KD i debatten om privatiseringen af de kirkelige handlinger som dåb og vielse, som han ser som:

"Et bedrøveligt udsalg af den del af det dyrebare kirkegods, der består i hele den tradition, oparbejdet gennem de mange århundreder, at når livet bliver for stort til, at det kan være derhjemme, så går vi i kirke. Så må vi som normal danskere, selv den dag i dag, op i kirken i det rum, som på alle måder ikke mindst i overført betydning, er bygget større end alle vore øvrige og egne private rum. Stedet har betydning. Stedet er koblet til handlingen. Skibet er ladet med.... det er kirkeskibet også: ladet med betydning.

Det er meget muligt, at kristendommens institutionalisering er en nødløsning, men det er i så fald en nødvendig nødløsning. Uden kirken som institution og bygning tillige, var kristendommen som evangelium i ordets og fortællingens form uden tvivl fuset ud af kulturen for længst. Samtidig er kirken, og i særlig tydelig grad de tusinde middelalderkirker, der er spredt ud over hele landet, vores eneste virkelige fælleshus på tværs af generationer, epoker og grænser af så mange slags."

Som kirker i landdistrikterne har vi noget at kæmpe for!

Vi kan ikke vinde den kamp alene – Derfor må vi i langt højere grad søge sammen med andre lokale organisationer, foreninger og initiativer og gå sammen om at kræve, at livet i landdistrikterne fortsat prioriteres. Jeg mangler at se stærke alliancer, både lokalt og på landsplan, mellem kirken og Landdistrikternes fællesråd, folkelige oplysningsforbund, landbrugsforeninger etc.

Den kolde økonomiske fornuft ville sige, at vi burde lukke alle landdistrikter – flytte skoler, institutioner og mennesker ind til provinsbyerne – lukke offentlige institutioner i landdistrikterne, lukke busdriften, og udviklingen og vedligeholdelsen af vejnettet og internettet etc. Det ville være billigere og enklere, og servicen i provinsbyerne ville være bedre.

Men kirken har et andet budskab, der tager sit udgangspunkt i menneskelig værdighed og fællesskab.

Dette er ikke et forsvar for status quo. Vi er nødt til at tænke nyt - også på landet.

Der er sogne, hvor bygningsmassen og antallet af kirker bliver en klods om benet på sognet, og hvor bygninger blokerer for udviklingen af liv og vækst i kirken.

Der er områder, hvor kirkens brug må nyvurderes – Skal den være lejlighedskirke, eller skal dele af kirkerummet indrettes, så det kan anvendes til andre folkelige formål?

Skal vi fortsat bygge egne sognegårde, eller skal vi gå sammen med skoler og forsamlingshuse om at skabe øget liv i fællesskab?

Kirken skal frem på banen i den politiske diskussion af landdistrikternes fremtid. Gennem aviser, gennem dokumentation og direkte lobbyarbejde – Derfor skal vi også ud og finde nye kompetencer til menighedsrådene.

Men udgangspunktet er for os ikke en afviklingsdagsorden – Det må altid være en udviklingsdagsorden.

Ad c. Øgede forventninger og muligheder for at byde ind i forhold til den praktiske omsorg – Udviklingen af en ny "Landsogns diakoni"

(Slides 9)

Den kristne kirke har altid løftet en stor del af den sociale omsorg og forsorg i Danmark. Inden reformationen skete det i klostrene og gennem munkenes fattigforsorg, drift af skoler og sygepleje etc.

Men det bekræftes også efter reformationen i Danmark i 1536. I den første kirkeordinans fra 1537. Med udgangspunkt i Luthers 2 regimente lærer placeres således fattigforsorgen under Guds-regimente – dvs. det lægges som kirkens opgave.

Som nævnt i første afsnit, så opbygges det danske velfærdssamfund løbende fra 1890'erne og op i det 20 århundrede.

I hele perioden har kirken dog stadig spillet en væsentlig rolle. Inspireret af den pietistiske vækkelse fra Tyskland, kom den organiserede diakoni til Danmark. I første omgang som en institutionsdiakoni, der fremstod gennem diakonissehuse og diakonale uddannelsesinstitutioner: Den danske Diakonissestiftelse blev grundlagt i 1863, Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen i 1900 og Kolonien Filadelfias Diakonissehus i 1907. Kolonien Filadelfias Diakonuddannelse begyndte i 1907 og i 1920 fulgte Diakonhøjskolen i Århus. De uddannede diakoner og diakonisser gik ind i de nyoprettede diakonale organisationer som Kirkens Korshær (1912), Blå Kors (1895), Ungdommens Vel (1906), KFUM's Sociale Arbejde (1918). Kofod skole

Kendetegnende for denne første bølge af diakoni er, at den er inspireret af pietismen, og at den i høj grad retter sig imod storbyen, og at den er organiseret i landsdækkende organisationer.

De diakonale organisationer har kørt parallelt med de offentlige tilbud – og mange gange har man arbejdet tæt sammen via driftsoverenskomster og støtte via satspuljerne.

De diakonale organisationer har udgjort en ikke uvæsentlig del af de samlede tilbud til narkomaner, hjemløse, prostituerede, børn med særlige behov, plejehjem, og det psykiatriske område. I Københavnske menigheder blev der dannet selvstændige menighedsplejer, som samlede sig i De samvirkende Menighedsplejer. Og søstrene fra Diakonissehusene rejste ud i sognene i de store byer og påtog sig opgaver, som senere blev til den kommunale hjemmepleje.

De diakonale organisationer blev på mange måder inspirationskilde til det offentlige system, og de blev "First movers" på en række områder som Plejehjem (Private diakonhjem), Børnehaver (menighedsbørnehaver), epilepsibehandling (Kolonien Filadelfia), Alkoholbehandling, væresteder for prostituerede, hospicebevægelsen, etc.

Og de blev også meget offensive fortalere for samfundets svageste.

I gennem de seneste år er den nye type af sognediakonale tiltag, som finder ind i de større byers sognemenighederne, vokset. Det er en diakoni, som ikke har et ensidigt pietistisk udgangspunkt.

Det blev organisatorisk synligt med etableringen af sognemedhjælperstillinger for 20 - 30 år siden. Stillinger som igen satte konkret fokus på diakonien i sognene.

Illustreret med 3 bogtitler: Karsten Nissen og Carl Erik Villumsen skrev i 1983 en bog med titlen: "Diakoni – en forsømt dimension i kirkens liv?". Her beklager de sig over, at den teologiske diakonale diskurs næsten udelukkende er foregået i de diakonale organisationer, og at Folkekirken har været skræmt af det barske tidehvervsopgør med liberalteologien i 1924 og fremefter. I 1995 skrev Kjeld Holm en artikel i et jubilæums skrift til Diakonhøjskolen 75 års jubilæum, som han gav overskriften: "Kirke og omsorg – en genfundet dimension" – Kjeld Holm argumenterer her for, at vi nu kan se, at den skarpe adskillelse mellem ordets forkyndelse og sakramenternes forvaltning på den ene side og den praktiske diakoni på den anden side, ikke holder.– Ritualer uden omsorg tømmes for indhold, og en omsorg, fjernet fra ritualerne, skaber et koldt samfund.

Og endelig den tredje bog er rapporten fra biskoppernes og menighedsrådsforeningens diakonikommission, som i 2001 udgav deres betænkning med titlen: "Diakoni en integreret dimension i Folkekirken liv"

Når man turde kalde diakonien integreret, skyldes det en række undersøgelser, som bekræftede, at de diakonale opgaver i høj grad havde fundet ind i sognenes arbejde.

Men et andet markant træk ved undersøgelsen er, at diakonien er meget forskelligt prioriteret i de forskellige sognetyper. Diakonien er stadig i 2001 langt mest fremtrædende i de store byer. Blot et par eksempler:

1. Spørger man ind til arbejdet med besøgstjenester så findes de således:

I sogne i hovedstaden findes der besøgstjenester i 60 %

I sogne mellem 20.000 og 50.000 indbyggere findes der besøgstjeneste i 50 %

I sogne i landdistrikterne findes der besøgstjeneste i 16 %

2. spørges der ind til sognemedhjælpere med diakonale opgaver er resultatet:

I sogne i hovedstaden findes det i 57 %

I sogne mellem 20.000 – 50.000 indbygger findes det i 43 %

I sogne i landdistrikterne findes det i 4 %

3. spørges der ind til julehjælp og lignende er resultatet

I sogne i hovedstaden findes det i 97 %

I sogne mellem 20.000 og 50.000 indbyggere findes det i 70 %

I sogne i landdistrikterne findes det i 12 %

Selvom man i 2001 altså konkluderede, at sognemenighederne arbejdede integreret med det sociale ansvar i form af sognediakonale tiltag, så var det stadig i en skæv fordeling mellem landdistrikterne og bysognene.

Men i de seneste år er der sket en forskydning, så landsognene er blevet langt mere bevidste om deres diakonale ansvar og nye muligheder.

(Slides 10)

Ensomheden er ikke alene et byfænomen. Ensomheden er også massiv i landdistrikterne, og i takt med at offentlige ressourcer er fjernet, vil landsognene stå med en endnu større udfordring. Kirken bliver udfordret til at gå aktivt ind i kampen imod ensomhed – der kunne oprettes ringekæder, så man sikrede at folk, som sidder alene hjemme, får et dagligt opkald.

Udviklingen i sygehusstruktur og hospitalsvæsenet i Danmark betyder, at Danmark har rekord i korte indlæggelser; 3 dage er gennemsnittet for en hospitalsindlæggelse. Det betyder, at patienterne rykkes hjem, så snart de er så stabile, at de kan flyttes – Dette vil kræve større omsorg i hjemmet – igen et sted, hvor kirkens frivillige vil kunne løfte en opgave.

Det store problem for unge børnefamilier er, at man ikke kan få passet sit barn, hvis det bliver sygt. Her kunne menighedsråd i landsognene organisere "reservebedsteforældre", som kan rykke ud i sådanne tilfælde.

Hvis en børnefamilie står og overvejer, hvor man skal bosætte sig, så vil en "pasningsgaranti" for syge børn, etableret af lokale frivillige, måske være det, som ville give udsalget. Eller er tiden kommet, hvor kirkerne i landdistrikterne igen skal til at overveje at åbne menighedsbørnehaver, for at tiltrække unge til sognene

For nylig fik jeg en henvendelse fra en medarbejder fra Socialstyrelsen. Man havde gennemført en undersøgelse af de dokumenterede resultater af tvangsfjernelsen af børn og unge gennem 20 år. Resultatet var nedslående, for man kunne ikke dokumentere nogen målbare resultater – og han spurgte om kirken kunne hjælpe – Særligt i landdistrikterne var problemet akut.

Problemet for ældre, i forhold til at blive boende i landdistrikterne, er afstanden til indkøbsmuligheder – ofte kombineret med gangbesvær – Tænk om kirkerne på landet kunne arrangere frivillige chaufførlaug, som kunne hente ældre medborgere og køre dem til kirke om søndagen, og så tage en tur igen om onsdagen, hvor destinationen så ville være supermarkedet.

Hvis man skulle tænke større, kunne man i landdistrikterne, hvis kommunerne/regionen ville være med, søge EU's udkantsmidler og etablere seniorfællesskaber på kirkernes jorde tæt ved kirkerne. Diakonissestiftelsen har planer for at lave sådanne fællesskaber i deres park – og efter kort tid, var der 1.500 på venteliste.

I Viborg Stift findes allerede et Pilgrimsherberg, drevet af Thorning Menighedsråd. Dermed skabes liv i landsbyen, og folk besøger kirken – Flere herberger er på vej langs hærvejen. Dermed kan kirkerne være med til at generere turister og skabe baggrund for handel i sommerperioden, og samtidig kunne der udarbejdes spændende ruter med beskrivelser, så den danske kulturarv bliver tilgængelig.

Der er intet, som tyder på, at der i fremtiden vil blive færre flygtninge. Mange af dem er kristne, og burde derfor umiddelbart kunne inviteres ind i kirkernes fællesskab. Her vil ligge en stadig større opgave. Folkekirken har via Det Mellemkirkelige Råd ansat en person til at hjælpe sogne, som ligger ved asylcentre – Her vil være en stor opgave i fremtiden i arbejdet med at øge integrationen – og bekæmpe radikaliseringen – gennem dialog mellem religionerne

Mange af de, som køber huse i yderdistrikterne er udlændinge, som arbejder på gårdene – Her kunne landsognene i samarbejde med dem skabe sociale kontakter via venskabsmenigheder i de lande, hvor landbrugsmedarbejderne kommer fra.

Kirkens største udgifter er løn og bygningsvedligehold, herunder energi til opvarmning af de gamle kirker og de store præsteboliger. Jeg og mange andre, som har rejst i Afrika og andre fattige lande, har oplevet helt konkret følgevirkningerne af klimaforandringerne. Kirkerne i Verdens fattigste lande kæmper med følgerne i form af oversvømmelse, og andre steder tørke og ustabil regn. Det er et fælles problem – Kirkerne på landet burde gå foran i etableringen af vedvarende energi – Først i præstegårde og sognehuse og senere, hvis det er muligt, i de gamle kirker – Samsø har fået utrolig meget ud af at være CO2 neutrale. Apple valgte at etablere sig i Foulum ved Viborg, fordi man her kunne skaffe vedvarende energi – Kan vi i landdistrikterne gå foran, ville vi give et bidrag - ikke alene til vores samfund – men også globalt, og vi ville udvise rettidig omhu i forhold til en fremtid, hvor det ikke er sikkert, at pengene er lige så mange – særligt i landdistrikterne, og hvor det derfor gælder om at have minimeret sine faste udgifter.

Fraflytningen fra land til by er nogle steder reduceret i de seneste målinger – Den politiske dagsorden taler også til fordel for at styrke landdistrikterne – Det er et tema i den aktuelle valgkamp – Kirkerne vil være en vigtig brik, når der skal udtænkes nye initiativer i landdistrikterne

Alt dette er det vigtigt, at landsognene ikke kommer til at stå alene med. Det må understøttes af stiftsrådene og provstierne. Derfor er det vigtigt, at det også kommer til at fremgå af stifternes visioner, og at der sættes ressourcer af til at udvikle på landet. I den sammenhæng er det også vigtigt, at de kirkelige udviklingsmidler har fokus på denne problematik – således som det faktisk også er tilfældet. Der skal sætte forskningsmidler af til dette område via FUV, og der skal ske en overordnet koordinering, for at vi fastholder al den vigtige og brugbare erfaring, som høstes rundt i landet.

(Slides 11)

Kirkerne på landet er og bliver vigtige bidragsydere i kampen imod en skævvridning af Danmark. Samtidig er kirkerne vigtige elementer i sammenhængskraften i Danmark og i bevarelsen af vores velfærdssamfund, og det menneskesyn der ligger bag: At hvert eneste menneske er unikt og har ret til et liv i værdighed.

Debat ledet af Niels Gunder Hansen:

Niels Gunder Hansen: Kjærgaard sagde at kirken er det eneste, der er tilbage på landet, men at vi stadigvæk har et velfærdssamfund. Hvor Stubkjær sagde, at vi er på vej over i en ny samfundskonstruktion. Har I noget at sige til hinandens diagnoser?

Kjærgaard: Hvor meget kirken skal gå ind i samfundsdebatten for at bevare en velfærdsstat. Når økonomerne dominerer er det ikke økonomernes skyld, men vi er blevet så specialiserede og det gale er, at økonomerne ikke tales imod og det kunne kirken gøre. Og kirken kunne melde sig mere i den politiske debat. Kirken burde sige noget mere om, hvad staten bør. Politikere er blevet så følsomme overfor ting, de ikke er enige i og beskylder kirken for at politisere. Men kirken skal politisere.

Stubkjær: det skal vi, men vi kan ikke lykkes med det alene. Vi har brug for andre i civilsamfundet til at tale med.

Steen Marquard: Den der formulerer sig rationelt står stærkere end den der formulerer sig irrationelt. Økonomerne har derfor en fordel. Og vi bliver nødt til at arbejde med begrebet rationalitet og se på, at det er det, der er bæredygtigt på lang sigt. Vi må udtrykke at det, der foregår på landet er rationelt (fx. at holde ferie).

Viggo Mortensen: For 50 år siden ville vi have kaldt denne konference for "Kirken og det folkelige. Hvad sker der når vi ændrer sproget fra folkelighed til velfærdssamfund (- som er et moderne socialvidenskabeligt begreb)? Når Henrik

taler om kirkens diakonale opgave er det ting, der er båret af frivillige organisationer, men når vi siger kirke, står vi ofte og mener den officielle kirke med præst og organisation. . Vi skal huske på det firfoldige kirkebegreb og den udtrykker sig i andre former end det statsautoriserede embede. Skal vi som kirke inspirere andre eller er vi som kirke også dem, der skal udføre de enkelte opgaver? Skal vi til eksempel lave julebespisning eller skal vi organisere/inspirere til det?

Stubkjær: jeg ser en bevægelse tilbage til sognene, hvor man får et folkeligt engagement omkring det lokale og regiet hvori det foregår er ligegyldigt.

Kjærgaard: Det er vigtigt at holde fast i, at rationalitet er et bredt begreb og ikke så smalt, som det defineres nu. Det er måske ikke økonomerne, der har den smalleste definition. Det er mere politikerne. Mht. det folkelige, så må man overveje, hvor realistisk det er i et specialiseret samfund. Kirken må ikke lukke sig om at blive for kirkelig, men skal være ved at blive folkelige og brede sig ind på andre områder. Og i stedet for at professionalisere præsterne og provsterne, så bør vi og de i stedet blive mere folkelige.

Tyge Mortensen: Jeg faciliterer processer indenfor landområdet. Her ser jeg at kommunen og et antal af frivillige organisationer samarbejder - men kirken er der ikke. Hvordan kan kirken komme til at sidde med rundt om bordet dér, hvor snakken er omkring, hvordan vi udvikler lokalsamfundet?

Stubkjær: det undrer mig, at kirken ikke sidder med, hvor tingene besluttet og udvikles. Fra Folkekirkens Nødhjælp var vi med i alt samarbejde. Men det skal ud i lokalområderne.

Kjærsgård: Alle i samfundet specialiserer sig, men hvis kirken først og fremmest bliver et trossamfund, der skal tage sig af kristendom, men ikke viser sig i det offentlige rum, bliver den ikke aktiv mangfoldige steder.

Henrik Gade Jensen: Der er et levende civilsamfund på Vestlolland, men der mangler mennesker. Problemet er, at akademikerne er væk: dommeren, politimesteren, lægen. Men folkekirken ER der jo. At folkekirken har stået stille er jo positivt. Den eneste decentrale institution, der er tilbage med en akademiker med bopælspligt. Og derfor bør man være stolt af den og lade den præge andre institutioner. Og sige at vores struktur er god.

Anne Margrethe Hvas: FK skal stå ved vores kasket - også når vi er i det folkekirkelig. MR skal stå ved, at de er repræsentanter for kirken og vi kan ikke se på folk, at de har deres identitet i det folkekirkelige.

Hvordan kan vi arbejde med de problemer, når vi ikke har ressourcerne?

Kjærsgård: Infrastruktur og kommunikationsmidler skal være i orden på landet. Hovedstaten er IKKKE i konkurrence med landet, men i konkurrence med andre europæiske storbyer. Men der er ting, vi er nødt til at centralisere.

Stubkjær: folk kan ikke låne penge til huse på, ikke få offentlig transport. Her bliver kirken nødt til at kæmpe en politisk kamp. Vi bliver nødt til at tale landet op. Der er masser af steder, hvor det spirer og lykkes. Vi skal blive bedre til at prikke på skulderen; til frivillige og til samarbejdsrelationer. Vi skal også blive bedre til at prikke til MR-medlemmer.

Holger Villadsen: Ordet civilsamfundet er valgt i opposition til religion ud af det offentlige rum og vi må som kirke vedkende os, at vi har en stemme i det offentlige rum.

Erik Vind: Konkurrencestaten er kommet for at blive. Hvorfor kan vi ikke gennemføre vores arbejde vha den ? Vi må arbejde indenfor de rammer der er.

Stubkjær: ja den er måske nok kommet for at blive, men vi må alligevel som kirke tale det menneskesyn imod. Vi må lægge nogle værdier ind i det her og tage de konfrontationer det giver - og det har kirken altid gjort.

Kjærsgård: I gamle dage var kirken politisk og havde politiske og kirkepolitiske lister.

Inge Lise Pedersen: Vi bliver ofte usynlige i mange sammenhænge. Førhen vidste man, at vi som MR-medlemmer var repræsentanter for kirken. Hvis præsten er nu den eneste med overskud til at skabe fællesskab, er der noget galt med strukturen. Der er ikke tale om kæmpesogne, men en mellemting mellem de helt små og de store sogne.

Ole Juul: Præster er ikke rundet af landsognene og det er Pastoralseminariet og Efteruddannelsens skyld. Præsterne skal vide, hvordan foreninger fungerer, hvordan man leder et møde i en forening osv. og det er lige så vigtigt på PS som alt andet.

Stubkjær: Jeg oplever meget samarbejde, men det er et problem, at præsterne ikke kender til hvordan landsognene fungerer.

Kjærgård: det nytter ikke, man har så firkantet en opfattelse af, hvad der er kirkeligt og folkeligt.

Jens Kirk: Vi må præge de lokalforeninger, der er

Carten Abild: "Efter planen skulle landbysamfundene afvikles"

Lovgivningsmæssigt er velfærdssamfundet egentlig bundet til byerne. Det skyldes planloven (byzone, landzone og sommerhusområde). I landzoner må der nemlig kun være landbrug, skovbrug og fiskeri og det er et problem nu. Det er det eneste land i Europa, hvor man har lovgivet på denne måde. Det gør det meget dyrt at blive iværksætter. I 1993 fik man lov til at bruge eksisterende bygninger, men ikke etablere nyt. Fx kom kommunesammenlægningen i 1970 på Fyn til at betyde, at Otterup kom til at ligge i byzone, mens de øvrige landsbyer lå i landsogne, hvor der ikke måtte være nogen form for industri eller håndværk. Nogle af landsognene rejste en protest mod det og havde dengang stor opbakning om kirken og kravet om præstegård og præst i sognet. En modbevægelse til centraliseringen er ved at ske igen med oprettelse af de mange lokalråd og borgerråd. Det giver nye muligheder for de lokale områder. For et par år siden er der kommet EU-tilskudslån til nogle af de mest trængte områder. Der er politisk vilje til at ændre planloven, men der sker bare ikke noget. Og det ville kunne bedres ved turismen. Byerne har fået 90 milliarder til byudvikling, mens landet kun har fået til at rive slidte og tomme bygninger ned. Hvad skal der til for at redde det? Landbyfornyelsesmidler fra Staten.

Steen Kjær Jensen: "Efter planen skulle landbysamfundene afvikles", II

Sidder i mange netværk (Landdistrikterne, Skydebjerg lokalgruppe, Landzonesager, folketingsgrupper, ministeriet). Formand for landdistriktsrådets bestyrelse og med kontakter til alle områder i kommuner ved hjælp af lokale grupper. Og herunder også kontakt til menighedsrådene. Orientering om gruppeopdelingerne til samarbejde i sognene i Bogense provsti. Malt provsti om kirke og foreningsliv. Om hvordan man som kirke kan overtage forsamlingshus.

Birgitte Gråkjær Hjort: "Orientering om igangværende undersøgelser af kirken på landet", FUV

Folkekirkens Videnscenert er gået ind "Kirken på landet-problematikken" på grund af den megen debat og den konstante efterspørgsel på viden og data. To igangværende projekter skal dække efterspørgslen ind.

a. Kirken på landet-projekt. Om vilkårene for at være kirke på landet. Landsforeningen af menighedsråd og Grundtvigs Forum står i spidsen for undersøgelserne. her søger man at vise, hvordan kirkerne på landet er forskellige og at finde den kompleksitet, der er i forskellighederne. Projektet er at undersøge, hvordan landsognene er indbyrdes forskellige for at man kan tegne et mere detaljeret billede end tidligere af problematikken og dermed også få hjælp til at afhjælpe problematikken. Det væsentlig er derfor at finde en valid metode, der kan skelne imellem forskellige typer af landsogne. Behovet for idealtyper har været vigtige, hvis undersøgelserne skal være brugbare. Det

har man gjort ved at definere et landsogn til et sogn, hvis største by har under 1000 indbyggere. Og undersøge sognet ud fra en række parametre, der har ført til at man kunne inddеле sognene i tre grupper:

D1 - flest synlige demografiske ressourcer

D3 - færrest synlige

D2 - midt imellem

Undersøgelsen har vist, at 64% af landets sogne er landsogne og her bor 13 % af landets befolkning. Der er tale om et relativt lille fald i antallet af landsogne, men der er tale om et markant fald i antallet af beboere. Arbejdsstyrken er stor i landsognene og langt flere end medierne giver indtryk af. Indkomsten er også betydeligt højere end medierne viser. Hvordan er samarbejdet med øvrige kulturelle aktører? Indtil nu peger undersøgelsen i retning af, at der er meget forskellige vilkår for at være kirke på landet og at der er brug for, at vi differentierer noget mere, når vi taler om kirke på landet. Men også, at der er gode muligheder for at udvikle området.

b. Medlemsundersøgelsen ("Hvad forventer folket af kirken")

Den anden undersøgelse fra Videnscentrets side hedder "Hvad forventer folket af kirken" og drejer sig om danskernes forventninger til kirken og danskernes forbrug af kirken. Undersøgelsen laves i samarbejde med Kirkeforskningscentret på Københavns Universitet, og viser:

- at mange danskere vælger kirkens aktiviteter til eller fra på lige fod med at de vælger andre kulturelle tilbud til og fra.

- Medlemmerne vil gerne forbinde det at gå i kirke med familietur og det skal passe ind i kalenderen.

- Forskelligt om det er kirkebygningen; indholdet, præsten eller kvaliteten, der er afgørende?

- Der skal en anledning til at komme - men forskelligt hvad der er anledningen.

- Kirken skal være behjælpelig i forhold til åndelige behov, sociale behov.

- Folks kirkebrug følger dem i livet igennem. Man bliver ikke glad for højmesse som voksen, fordi man har gået til babysalmesang eller minikonfirmand som barn.

Undersøgelsen retter sig mod både land og by og hvordan bruger man kirken og viser opsummerende, at der skal være en given interesse, anledning, nyhedsværdi og familien tænkes med ind, for at kirken er interessant. Det fremtidige projekt: der er mange steder om ændrede vilkår.

Elisabeth Hullfors: "Orientering om landmenigheders diakonale funktioner i Sverige"

Flytning fra landet til byen i Sverige er den største i Europa. Ting som service og omsorg er forsvundet. Landsbydøden eller flugten fra landsbyen er en realitet mange steder. Alligevel - eller måske derfor - er der en stigende interesse for landsbyen og landsbymenighederne. Man forsker i det, men kigger alene på områderne nord for Stockholm og ikke i Sydsvrige, hvor problemet også findes omend i et andet omfang eller på anden måde.

Karakteristisk for landmenighederne i Svenska Kyrkan: Store forskellige mellem det sydlige og nordlige Sverige, mellem østkyst og vestkyst og mellem kyst og indland. Sociale funktioner og service forsvinder. Aldrende befolkning, der ikke kan fragte sig i bil eller ikke har råd til det. Lavt uddannelsesniveaue og lav beskæftigelsesgrad. Høj andel af udenlandsk fødte, fordi etniske svenskere ikke vil bo i yderområde og asylsøgerne flytter ind. Etniske svenskere er nogle steder i undertale. "Folk i byerne er klogere"/Stockholmsperspektiv.

Menighedens grundlæggende opgave er det, der styrer den diakonale indsats i kirken efter kirkeordningen af 1999, hvor det blev fastslået at kirkens opgave er Gudstjeneste - det konstituerende for menighedsbegrebet; Diakoni; Uddannelse og Mission.

Da EH var stiftadjunkt i Växjö stift og tog rundt til samtaler med menighederne i stiftet, var det tydeligt at det var det diakonale, som virkelig betød noget for menighederne. Gudstjenester og uddannelse blev set som vanskelige områder og mission var usynligt. Men indenfor det diakonale område blev man bekræftet som menighed og mødte hinanden og det fandtes meningsfuldt.

Diakonien i Sverige.

Diakonien og gudstjenesten hører sammen. Diakonien er liturgien efter liturgien. Da den kristne tro kom til Sverige blev sognet og det kristne samfund ét. Flere af de sociale funktioner hvilede på samfundet og ved dåb og begravelse kunne man bidrage til det diakonale. I midten af 1950'erne skal alle sociale funktioner hvile på samfundet; folkhemmet og kirken skulle ikke bedrive noget socialt arbejde og ingen diakoner. Men det er først fra 2000-tallet at diakonien er kommet ind som ansættelsesområde.

Kirken kan nu betjene børnehaver, ældrepleje og virksomheder. Men mange synes stadigvæk at det er en opgave for samfundet og ikke for kirken.

Diakonien i Voxtorp menighed, Växjö stift. Ligger uden for Värnamo og det er karakteristisk for de små sydsvenske landsbyer, at de ligger i nærheden af en større by. 2189 medlemmer og 78,9 procent er medlemmer af kirken. Voxtorp er størst. Der er 1835 beboere og en del ældre. I området Gällaryd menighed i Växjö. Der kommer en del veluddannede tilbage, som dyrker fritidslandbrug og lidt højteknologisk industri. Menigheden har 520 beboere og 50 personer er over 70 år. For man kan ikke bo der, hvis man ikke kan køre bil. En stor del af det diakonale arbejde er derfor at passe de ældre, som bliver tilbage. Aldersgruppen 0-12 stiger. Befolkningskurven er fladet ud siden 2010. Tännö menighed. Tæt på Värnamo. Ca 400. Få over 80 år; aldersgruppen 0-12 stiger; befolkningskurven er fladet ud siden 2010. Her ved man, hvad man skal. Man er god til at finde løsninger, har stor økumenisk udblik.

Menighedernes instruktioner i 2014, der skal beskrive hvordan man arbejder diakonalt, angiver:

Alle har samme værdi, uden undtagelse. Alle er velkomne som de er (også ikke-medlemmer).

Mål med det diakonale arbejde er at være Kristi arme og fødder til at hjælpe, støtte og trøste folk. (Man vil have en kristologisk tanke ind i diakonien).

Metoden udøves af præst, diakon, medarbejdere og personer i menigheden individuelt og sammen.

Megen foregår på græsrodsniveau. Møde mellem mennesker ses som det vigtigste. Et vigtigt hjælpemiddel er venskab. Åbne menighedshjem/sognehus.

Beskrivelse af det diakonale arbejde

- Grænser bestemmes af det geografiske område, økonomi, beslutninger i menighedsrådet og KO og det betyder at det skifter fra menighed til menighed og der findes ikke en ansat diakon, men en diakonisassistent og tre frivillige diakoner.

Der arbejdes med flygtninge; asylsøgere (herunder også at hjælpe de personer som er hjemsendte, fx. i Kosovo); men flygtningeområdet er noget, der i højere og højere grad sættes spørgsmål ved.

Arbejdes meget med ensomme forældre. Ofte kvinder uden uddannelse. Fx. lejede man en bus og kørte ud for at købe billige julegaver. Skabe arbejdspladser. Flere kommer for at blive rehabiliteret på arbejdsmarkedet. Og kommune eller arbejdsformidlingen er med til at betale lønnen. De mange ældre og misbrugere. I samarbejde med de sociale myndigheder og også at turde være den politiske røst.

Det vigtigste af alt er at leve sammen i en menighed. Dvs det at leve sammen er at være menighed lokalt. Selv en lille menighed kan være vigtig, hvis den myndiggøres.

I slutning af 1800-tallet tog mange missionærer til Kina fra den lille menighed (Tännö), hvoraf en blev martyr - og det var stadigvæk en del af menighedens identitet. I 2016 får man endnu en pastoratssammenlægning til nye storsogne.

Peter Fischer-Møller: Hvis man har en vision om at leve sammen i en menighed, hvorfor har man så solgt præstegårdene og lavet storsogne?

Elisabeth: Det er svært at rekruttere præster til landsognene og når man mangler penge, sælger man fast ejendom. Kirker lukkes, fordi man ikke har penge til at istandsætte dem. Men det betyder også, at dem der stadig bor der, er uden kirke.

Ingelise Petersen: hvor store menigheder har præsterne så?

Elisabeth: I dag er det domkapitlet som udmåler antal præstestillinger men menighederne kan ansætte lokalt, hvis man har penge til det.

Forsamlingsinstruksion: Et udtryk for den dobbelt ansvarslinje man har af Svenska Kyrkan. Skal udarbejdes af ledende præst og den økonomiansvarlige og godkendes af domkapitlet. Men tanken er at det skal udføres lokalt.

Birgitte Stoklund Larsen: Opsamling og afslutning

Der er sket en form for tilbagetrækning i den forstand, at kirken har trukket sig tilbage fra noget af det folkelige liv på landet. Mange af de nye bøger der er kommet om landet og Udkantsdanmark melder ikke et ord om kirken (fx. Lise Lyck, Kaare Dybvad, Viggo Mortensen). I by, bolig og landdistrikternes kommission blev nedsat var der ingen repræsentant fra kirken.

Hvordan får folkekirken fodfæste alle de steder, hvor der tales om udvikling i landområder ?

Var der ikke et missing link mellem Kjærgaard og Stubkjærs oplæg? Hvordan kommer vi fra det ene til det andet; nemlig med FUVs undersøgelser. Man kan også skrive en bog om myten om kirken på landet. Slut med anekdotisk evidens. Opmuntrende at høre, at kirken på landet-projektet faktisk kan tilvejebringe viden, som kan bruges til at debattere landområderne generelt. Interessant at folk forventer, at kirken svarer på åndelige spørgsmål, og at der skal være noget kulturelt og socialt. Hvis folkekirken kun vil være trossamfund der forkynder, dækker vi altså ikke alle områder af folks forventninger. Man må som kirke lokalt være mere til stede i flere sammenhænge. De retninger man kunne gå var:

Netværksdannelse - med hvem somhelst og ikke mindst dem vi ikke er vant til at tale med. Ikke bare de frie kirkelige organisationer men også alle andre aktører. Centrifugalkraft. Vi tænker alt for snævert og traditionelt.

Hvordan skal kirken på landet forholde sig til gudstjeneste, diakoni, uddannelse, mission. Så burde KM også samarbejde med andre ministerier, som socialministeriet, kulturministeriet, by, bolig og land.

Rekruttering: Det er vanskeligt at få gode præster til landet. Hvordan skaber man gode stillinger? Hvordan rekrutterer vi frivillige et sted, hvor der er Tordenskjolds soldater? Og de frivillige opgaver kan være anderledes end de er nu?

Strukturen: stor udfordring.

Viggo Mortensen: At kirken er fraværende i bogen "Oprør fra Udkanten". Målet med bogen var at skabe en folkelig bevægelse og der burde vi have haft kirken med.

Steen Skovsgaard: Carsten Hansen har ikke glemt kirken. Jeg har flere gange opfordret til at der kom en præst med i udvalget, men han har hidtil ikke gjort det. Kan man ikke for at fastholde præsten lokalt (og præstegården) blev enige om, at huslejen lokalt i de store præstegårde skal sættes ned. Det er den måde man kan styre udviklingen på økonomisk.

Peter Fischer Møller: På folkemødet på Bornholm sidste år var Landdistrikternes fællesråd i færd med at diskutere turisme og ikke en eneste havde tænkt kirken med. Men det var ikke manglende vilje. Som kirke bevæger vi os for lidt. 11 000 hektar kirkejord forpagter vi ud til konventionelt landbrug, men kunne vi bruge det til andet? Sociale formål, diakonale formål. Køkkenhaver, bålpladser, fælles fårehold, som havde et socialt/integrerende formål?

Dorthe Kappelgaard: Når vi er ude i sognekirkerne vil de gerne mere ud, men er overbevist om, at andre, der ikke vil kirken. Men når kirken tør, giver det ofte pote. Gå ud og giv åbne spørgsmål og spørg alle lokalt, hvad der er brug for. Det er i de nye små situationer at det nye opstår. Og derfor er det værd at risikere, at gå ud og være usikker.

Ole Kamp: Da man skulle lave Folkekirkens hus i Ålborg bankede man på mange steder for at høre, om de ville være med, og mødte kun velvilje. Jf. Iben Krogsdal at mange måske kristne faktisk godt vil være med - men på afstand; og derfor skal vi være bedre til at få dem tættere på.

Henrik Bundgaard Nielsen: Lokal kirkeudvikling er det, der har til formål at sætte sogne sammen og sætte dem til at tænke over, hvilke samarbejdspartnere der er. Der ligger derfor en strategi.

Kirstine Krogh: Ny provst har sat de små sogne til at tale sammen om samarbejde, men der var ingen interesse på trods af, at de der gjorde det, har stor glæde af det. Den lokale kirke rækker ud, samarbejde med andre sogne og endelige samarbejde med alle foreninger i sognet.

Birgitte: vi har omdøbt civilsamfundet til det folkelige. Men vi har været så fokuseret på at det ikke måtte sammenblandes. Nu er vi måske nået dertil, at vi skal tænke det kirkelige og folkelige samfund og få civilsamfund og det diakonale til at spille sammen.

Vi har ikke en forpligtende folkelighed i menighedsrådsarbejdet og kirkearbejdet.

Kirken på landet kan være med til at holde kirken fast på dens ansvar.

Birgitte Stoklund Larsen: Afslutning og afrunding: